

Зміст

Передмова (М. Мудрий)	9
Тема 1. Погляд на українську історію XIX століття (М. Мудрий) ...	14
1.1. Поняття «новітньої історії України» та «українського XIX століття»	14
1.2. Періодизація історії України XIX століття	17
1.3. Історіографічна традиція та методологічні дискусії. Джерельна база	19
1.4. Перспективи досліджень історії України XIX століття	23
Тема 2. Адміністративно-територіальний устрій та політична система України у складі Російської імперії (К. Кондратюк)	28
2.1. Адміністративно-територіальний устрій. Російське самодержавство як політична система	28
2.2. Завершальна фаза інтегрування українських земель: ліквідація Гетьманщини, асимілятори і традиціоналісти. Входження Південної України та Криму до Російської імперії. Правобережна Україна: спадок Речі Посполитої і нові російські порядки	30
2.3. Східна (Кримська) війна та Великі реформи 1860–1870-х років. Особливості реформаторської політики на території України	35
2.4. Модернізація політичної влади на початку XX століття: приклад підросійської України	39
2.5. Державна служба в українських губерніях Російської імперії: чиновницький апарат у відносинах з центральною владою і місцевим населенням. Початки формування громадянського суспільства	41
Тема 3. Форми взаємодії держави і суспільства в українських регіонах у складі монархії Габсбургів (О. Аркуша)	47
3.1. Адміністративно-територіальний поділ. Організація австрійської державної влади на території Галичини, Буковини і Закарпаття	47
3.2. Реформи «освіченого абсолютизму». Українське австрофіліство	58
3.3. Вплив конституційних і децентралізаторських реформ 1860-х років у Габсбурзькій монархії на становище українців	67

3.4. Українське представництво в австрійських державних (Державна рада) і крайових (Галицький і Буковинський сейми) парламентських установах	79
--	----

Тема 4. Соціальна структура населення й економічний розвиток України (К. Кондратюк) 90

4.1. Соціальні стани у Наддніпрянській Україні до 1860-х років. Аграрна реформа 1861 року. Столипінська аграрна реформа. Світогляд і соціальна поведінка українських селян	90
4.2. Індустріалізація: економічний і соціальний аспекти. Міста підросійської України як промислові, торговельні та фінансові центри. Залізничний транспорт. Цукрова промисловість. Україна в міжнародній торгівлі зерном	98
4.3. Соціальні верстви в Галичині, на Буковині й Закарпатті: шляхта, селяни, міщани. Економічне становище українських регіонів у складі Габсбурзької монархії (до 1848 року)	105
4.4. Аграрне законодавство Марії-Терезії та Йосифа II. Аграрна реформа 1848 року. Індемнізація, пропінація, сервітути. Повсякденне життя галицького, буковинського та закарпатського села	110
4.5. Міста й містечка. Ремісничче виробництво і зародки індустріалізації	115

Тема 5. Етнічний склад населення України. Росіяни в Україні: сфери присутності, політичні позиції, майновий статус, форми громадської активності (О. Сухий) 122

5.1. Етнічний склад населення Наддніпрянської України	122
5.2. Росіяни в Україні: військові, дворяни, торговці, чиновники. Старообрядці (старовіри). Російська інтелігенція в Україні	124
5.3. Російська колонізація України у зв'язку з індустріалізацією Донецько-Придніпровського регіону	127
5.4. Опозиційна та революційна діяльність росіян в Україні: декабристи й народники	129
5.5. «Українське питання» в російській громадській думці. «Малоросійський патріотизм» росіян Наддніпрянщини. Конфлікт з українським рухом	133

Тема 6. Поляки в Україні у складі Російської й Австрійської (Австро-Угорської) імперій (М. Мудрий) 138

6.1. Чисельність і розселення поляків у підросійській Україні. Польська земельна власність	138
--	-----

6.2. Поляки в соціоетнічних конфліктах в Україні: російсько-польський і польсько-український антагонізми в земельному питанні. Листопадове (1830 року) і Січневе (1863 року) повстання	141
6.3. Польська культурно-інтелектуальна присутність на Правобережній Україні. Образ України («Русі») й українця («русина») у польській громадсько-політичній думці та літературній традиції XIX століття	147
6.4. Польське населення Галичини й Буковини: соціально-демографічна характеристика. Польський шляхетський маєток. Аристократичні роди	151
6.5. Галичина в контексті загальнопольського національного питання. Еволюція «української програми» в ідеології та діяльності польських політичних сил. Спроби польсько-українського порозуміння	155
6.6. Культурно-інтелектуальне життя поляків у Галичині й на Буковині	161

Тема 7. Неслов'янське населення України у складі Російської й Австрійської (Австро-Угорської) імперій (О. Сухий)

7.1. Розселення євреїв у Російській імперії. Формування «смуги осілості». Правове становище і демографічні процеси. Схема зайнятості єврейського населення	169
7.2. Громадсько-політичне та культурне життя єврейського населення у підросійській Україні. Єврейські політичні партії й організації. Антисемітизм. Єврейські погроми	172
7.3. Правове й економічне становище євреїв у монархії Габсбургів. Вплив революційних подій 1848–1849 років на єврейське життя в Галичині, на Буковині й Закарпатті. Єврейське «національне відродження»; політичне життя. Українсько-єврейські відносини	174
7.4. Німецькі колонії в Україні. Меноніти. Внесок німецьких колоністів у розвиток сільського господарства України	177
7.5. Румунське населення Буковини й угорське населення Закарпаття: демографічна характеристика та національно-правовий статус	180
7.6. Кримські татари на південних землях України. Кримськотатарське «національне відродження» XIX століття	182

Тема 8. Українське «національне відродження» в контексті європейської історії кінця XVIII – першої половини XIX століття (К. Кондратюк)

8.1. Вплив Французької революції 1789 року на ідейний клімат Центрально-Східної Європи. Принцип суверенітету нації. Вплив німецького Романтизму на розвиток українського національного руху ...	187
---	-----

8.2. Тяглисть козацького (малоросійського) патріотизму. Українські автономісти під час російсько-французької війни 1812 року. Історичні наративи як спосіб легітимізації народу-нації. Українське масонство ...	192
8.3. Харківські романтики. «Ідеологічна» функція літературної творчості Івана Котляревського і Тараса Шевченка	198
8.4. Ідея слов'янської взаємності й «український месіанізм». «Руська трійця» та Кирило-Мефодіївське товариство. Ідейні передумови революції 1848 року	202
8.5. «Українське питання» в баченні російської та австрійської влади й громадськості	209

Тема 9. Інституційний розвиток українського руху в середині

та другій половині XIX століття (М. Мудрий)	217
9.1. Інтелектуальні співтовариства як засіб інституціоналізації українського руху в Російській імперії. Громадівські гуртки 1860-х років. Рух «хлопоманів». Київська «Стара громада». Редакційні гуртки «Основи» та «Кіевской старини». Одеське товариство історії та старожитностей. Київська археографічна комісія. Південно-Західний відділ Російського географічного товариства. Археологічні з'їзди	217
9.2. Утворення перших українських політичних організацій у Російській імперії: «Братство (Братерство) тарасівців». Загальна українська безпартійна демократична організація. Революційна українська партія	221
9.3. Реакція російської громадськості й імперської влади на розвиток українського руху (Валуєвський циркуляр, Емський указ та ін.)	224
9.4. Формування інституційної інфраструктури українського руху в Австрійській (Австро-Угорській) монархії: Ставропігійський інститут у Львові. Головна руська рада. «Галицько-руська матиця». «Народний дім» у Львові. Народовецькі громади. Товариство «Просвіта». Товариство імені М. Качковського. Наукове товариство імені Шевченка. Українське представництво («Руський клуб») у Галицькому крайовому сеймі. Редакційні гуртки «Слова» та «Діла»	228
9.5. Діяльність політичних товариств: «Руська рада» і «Народна рада». Утворення українських політичних партій у Галичині: Русько-українська радикальна партія, Українська національно-демократична партія, Українська соціал-демократична партія	235
9.6. «Українське питання» в політиці австрійської влади. Вплив зовнішніх чинників на формування політики Відня щодо українців	239

Тема 10. Ідейні основи українського руху в другій половині XIX століття (К. Кондратюк, М. Мудрий)	245
10.1. Народництво («народолюбство») як світоглядна основа українського руху в Російській імперії. Концептуалізація національної історії: історіософія Миколи Костомарова, Володимира Антоновича, Михайла Грушевського. Світогляд, історіософія та ідеологія Пантелеймона Куліша ..	245
10.2. Політичні ідеї Михайла Драгоманова. «Культурницька» і «політична» течії в українському русі. Ідея національної єдності українців	251
10.3. Національно-політичні орієнтації українського суспільства в Галичині, на Буковині й Закарпатті: полонофільство, русофільство («москвофільство»), українофільство	256
10.4. «Соціалізація» національної ідеї в Галичині. Філософський світогляд Івана Франка. «Націоналізація» селянства	266
Тема 11. Модернізація українського суспільства на початку XX століття: приклад підросійської України (О. Аркуша)	275
11.1. Поняття «суспільної модернізації». Вплив процесів модернізації на становище українців у Російській імперії та формування новочасної національної ідентичності	275
11.2. Політизація українського руху. Українська політична думка між федералізмом і самостійністю. Спроби партійної структуризації	281
11.3. Українці в російській революції 1905–1907 років: революційні заворушення, національно-культурне життя, початки парламентської діяльності	289
11.4. Український національний рух і його опоненти в умовах пореволюційної реакції	300
Тема 12. Модернізація українського суспільства на початку XX століття: приклад Галичини (О. Аркуша)	314
12.1. Український рух у контексті внутрішньополітичних процесів і планів реформ у Габсбурзькій монархії	314
12.2. Позиція польських політичних сил у Галичині щодо «українського питання». Роль польського чинника у формуванні модерної української національної свідомості	323
12.3. Український національний рух у пошуках ефективної моделі політичної боротьби	335

12.4. Галичина як «український П'ємонт». Взаємини між діячами українського руху Галичини і Наддніпрянщини. Ідея державного суверенітету України напередодні Великої війни та пошуки союзників	350
---	-----

Тема 13. Культурно-інтелектуальна історія України

XIX століття (<i>К. Кондратюк, М. Мудрий</i>)	367
--	-----

13.1. Поняття «національної культури». Ментальні риси української культури	367
13.2. Університети в Україні (Харківський, Київський, Одеський, Львівський, Чернівецький): освітнє, наукове та соціальне призначення	369
13.3. Новочасні світоглядні та культурно-мистецькі течії (класицизм, романтизм, реалізм). Ранній український модернізм	373
13.4. Роль церкви й духівництва у формуванні основ новочасного українського суспільства	380

Тема 14. Україна XIX століття в уявленнях чужинців:

між етнографією, історією та політикою (<i>М. Мудрий</i>)	388
--	-----

14.1. Як бачили Україну німецькі вчені й політики: уявлення про український історико-етнографічний простір та «цивілізаційний» рух на схід; «українське питання» у світлі німецько-російської політичної напруги	389
14.2. Французькі зацікавлення Україною: козакофільство, похід Наполеона на Росію 1812 року й віддалення України від Європи в уявленнях французьких еліт. Проспер Меріме і Каміль Делямар	393
14.3. Україна очима англійців: господарський інтерес до українських територій, думка про «злиття» з Росією, руйнування ментальних кордонів у переддень Першої світової війни. Джордж Раффалович і Роберт Вільям Сітон-Вотсон	397
14.4. Російське «відкриття» Галичини: від пізнавальних до політичних значень. Галичина у світлі ідеологемі «всеруськості». Михайло Погодін та Михайло Раєвський	399

Післямова (<i>М. Мудрий</i>)	405
---	-----